

Jobin kirja ja pahan mysterio

Pekka Ervastian esitelmä 21.11.1915

Joka tahtoo kirjallisuudesta suurenmoista taidenautintoa, hän lukekoon Vanhasta testamentista Jobin kirjan. Tämä kirja, joka on kirjoitettu arvatenkin 400-600 vuotta e. Kr., sisältää Jobin ja hänen neljän ystävänsä keskustelun; ja sen alkuun on liitetty kuvaus Jumalan elämästä. Arvellaan, että tämän kertomuksen alkuosa on rakennettu vanhan kansansadun puitteisiin. Mutta pääpaino itse kertomuksessa on kuitenkin pantu itse Jobin historialle, ja kun me luemme sitä, niin siinä kuvastuu meille itse asiassa juutalaisen maailmankatsomuksen syvyyksiä; siinä kuvastuu ihmisen syntyisyys, synnintunto, joka on eräs tuon maailmankatsomuksen peruspiirteitä. Samalla huomaamme myös muita piirteitä. Me huomaamme, että juutalaiset uskovat ihmisen voivan elää myös puhtaasti, ilman syntiä. Jobin kirjassa kuvastuu myös puhtaasti eläneen ihmisen ylpeä itseluottamus, ylpeys, joka ei meitä loukkaa, koska se on niin aito inhimillistä. Meistä tuntuu, että itse Herra Jumala, joka esiintyy kirjan lopussa, on jollakin tavoin Jobia siveellisesti alempana. Meistä tuntuu, että hän vain kerskailee ja puhuu omasta suuruudestaan, kun hän kysyy Jobilta: »Oletko sinä yhtä mahtava, kuin minä olen?» Job on itseensä luottava, sillä hän tietää, ettei hän ole mitään pahaan tehnyt, vaikka Jumala koettaa häntä nöyryyttää. Näin meistä tuntuu, kun alussa luemme tätä kirjaa. Mutta kun tarkemmin syvennymme siihen, silloin huomaamme, että sen tekijällä on ollut mielessä laajoja näköaloja, ja että hänellä on ollut kauas kantavia kokemuksia. Niitä hän tuo esille kirjoittaen omalla sydänverellään; ja hän on

onnistunut löytämään kuvauksilleen ihmeen kauniin muodon. Jos tarkastamme Jobin ja hänen ystäviensä keskustelua ja tapausten kehitystä yleensä, niin ehkä samalla saamme kuvan kirjan todellisesta tarkoituksesta, sen filosofis-uskonnollisesta luonteesta ja sisällöstä.

Kirja alkaa näin: »Uusin maassa eli mies, jonka nimi oli Job. Hän oli nuhteeton ja rehellinen, pelkäsi Jumalaa ja karttoi pahaa.» Jumalan pelolla ei tässä tarkoiteta, että hän olisi Jumalan pelosta noudattanut kirkollisia menoja; hän noudatti kyllä niitä, mutta Jumalan pelko eli kunnioitus ei hänellä koskenut ulkonaista elämää, vaan se oli hänellä sielullista ja henkistä laatua. Hänen Jumalan pelkonsa oli sitä, että hän aina piti sielunsa silmien edessä tietoisuutta siitä, ettei hän itse ollut tämän maailman korkein olento, ei kehityksen korkein tulos. Job ei ollut materialisti, joka uskoo ihmisen olevan kehityksen korkein tulos, vaan hän kunnioitti Jumalaa. Hänen Jumalan pelkonsa oli sitä, että hän tunnusti: Me ihmiset olemme aina pieniä Jumalan suuruuden edessä, on olemassa jokin suuri jumaluus ja meidän täytyy tunnustaa, että Hän on. Job menee niin pitkälle, että hän epäillen sanoo: »Ei ole sanottu, että ihminen on ollenkaan kuolematon. Puulla on toivonsa, sillä vaikka se kaadetaan, niin kannosta voi nousta uusia vesoja, mutta miten ihmisen käy, en tiedä. Kun mies kuolee ja on henkensä heittänyt, missä hän on sitten? Mitä meistä tulee, en tiedä, mutta kuitenkin täytyy uskoa, että Jumala, salaisuus, on elämän takana.»

Tässä yhteydessä sivuutamme kertomuksen, miksi vaikeudet kohtasivat Jobia, mutta palaamme lopussa siihen uudelleen. Kerrotaan, että Job menestyi elämässä. Ehkä se tapahtui siksi, että hän oli niin Jumalaa pelkäävä. Mutta yht'äkkiä riistetään häneltä kaikki rikkaudet: karja joutuu ryövärien käsiin, palvelijat tapetaan, myrsky kaataa talon, jossa hänen lapsensa pitävät pitoja, ja he kaikki kuolevat. Job jää

yksin vaimonsa kanssa. Ja kerrotaan: »Silloin Job nousi, repäisi viittansa ja leikkasi hiuksensa, heittäytyi maahan ja rukoili. Ja hän sanoi: 'Alastonna minä tulin äitini kohdusta, ja alastonna minä sinne palajan. Herra antoi ja Herra otti; kiitetty olkoon Herran nimi'.»

Job kesti tämän koettelemuksen. Mutta sitten tapahtui toinen onnettomuus, joka kohtasi Jobia itseään. Hän sairastui spitaalitautiin. Hän istui tuhkaan ja suri onnettomuuttaan, mutta alistui ja nöyrytyi, vaikkei hänen vaimonsa enää jaksanutkaan uskoa elämän järkevään johtoon. Sitten tulivat Jobin luo hänen kolme hyvää ystäväänsä, Elifas Teemanista, Bildad Suuhista ja Soofar Naemasta. Kun he näkivät, missä tilassa oli tuo ylpeä Job, niin he myös istuivat tuhkaan. Ja kerrotaan, että he istuivat sanaa puhumatta seitsemän päivää. Ja silloin loppui Jobin kärsivällisyys. Se oli aivan kuin häväistystä: vain sanaton suruun osanotto, joka oli samalla nuhtelevaa. Job kärsi siitä niin, että hän puhkesi valituksiin: »Mitä varten olen syntynyt? Kirottu olkoon se päivä, jona synnyin!» Hänen sanansa ovat kauniit ja ylevät. Hän ei tiedä tehneensä mitään syntiä, josta häntä nyt rangaistiin, siksi hän avaa suunsa valitukseen. Ja silloin syntyy keskustelu Jobin ja hänen kolmen ystävänsä välillä. Kaikki nämä kolme ystävää ryhtyvät häntä moittimaan, ystävät, joita hän ennen oli usein neuvonut. Ja mikä on Jobin ystävien moitteiden ydin? He koettavat koko ajan kysellä ja urkkia: »Mitähän pahaa – julkista tai salaista – sinä olet tehnyt, kun Jumala sinua noin rankaisee?» Tässä kuvastuu maailmankatsomus, joka uskoo kyllä karman lakiin, mutta käsittää sen hieman pintapuolisesti. Jobin ystävät uskovat, ettei ihmistä voi kohdata Jumalan rangaistus, ellei hän ole siinä elämässään tehnyt pahaa. Siksi he ihmettelevät: »Missä on sinun syntisi?» Elifas puhuu ensiksi, ja hänen puheensa sisältö on: »Sinä olet varmaan ollut jossakin suhteessa kavala ja pettänyt ihmisiä? Jumala aina rankaisee niitä, jotka ovat

kavalialia.» Job vastaa heti: »Minä en ole koskaan tehnyt kenellekään vääryyttä, enkä siis ymmärrä, miksi Jumala on lähettänyt minulle nämä kärsimykset.» Siihen sanoo Bildad: »Sinä olet ollut ulkokullattu ja tekohurskas! Jumala rankaisee niitä, jotka ovat valehurskaita.» Siihen vastaa Job: »Minä tiedän, että todellinen Jumalan pelko on kotoisin sydämeistä, ja minä olen ollut hurskaudessani vilpittön.» Vaikka hän on niin nöyryytetty, niin hän kuitenkin pitää puoliaan koko maailmaa ja Jumalaa vastaan. Soofar puolestaan syyttää häntä: »Jumala ei kärsi suupalattia ja kerskuria!» Job vastaa: »Mitä sinä sellaista puhut? Minulla on sydän niinkuin teilläkin; minä olen ihminen samoin kuin tekin. Tiedänhän, että Jumala on suuri, ja ettemme me voi häntä mitata, mutta minä en ymmärrä, mistä tämä kärsimys päälleni tulee. Ja on väärin, että minä kärsin!»

Elifas puhuu uudelleen ja sanoo: »Saattaa olla, ettet ole tehnyt mitään, mikä olisi lain kirjainta vastaan. Mutta vaikka olet menetellyt oikein lain mukaan, niin olet kuitenkin ollut kovasydäminen leskiä ja orpoja kohtaan.» Mutta tähän Job vastaa: »Minähän olen ollut kuin köyhien isä: kukaan ei ole kääntynyt oveltani saamatta lohdutusta. En ole ollut kovasydäminen, enkä käsitä, miksi Jumala minua näin rankaisee.» Bildad sanoo tällöin: »Oletko ollut aina puhdas elämässäsi ja vaelluksessasi? Jumala katsoo sydämeen, eikä kärsi mitään epäpuhtautta.» Ja vaikka ystävät istuivat ja soimasivat näin Jobia, — kaukana siitä, että olisivat lohduttaneet, — niin hän kuitenkin vastaa heille: »Minäkö epäpuhdas? Jo varhaisessa nuoruudessani tein liiton silmiäni kanssa, etten katsoisi neitoon himoitakseni. Minä olen aina elänyt puhtaasti; minä en saata itseäni mistään moittia!» Ystävät eivät keksi enää mitään sanottavaa, ja Job kysyy: »Miksi Jumala antaa kaikkien muiden ihmisten olla niin hyvässä asemassa, ja panee minut kärsimään?»

Silloin esiintyy Jobin neljäs ystävä, Elihu, jota ei ole

ennen mainittu. Hän edustaa aivan toisenlaista kantaa kuin Jobin muut ystävät, jotka olivat karman lain nojalla koettaneet etsiä syytä Jobin kärsimyksiin, pitäen siis karmaa tasapainon lakina. Elihu moittii heitä. Hän sanoo, että hänen päällään on Jumalan henki, ja jatkaa: »Te ette tunne Jumalaa; te ette tunne Hänen syvyyttään. Te ette tiedä, mitä Jumala tarkoittaa, ja millä tavalla Jumala puhuu ihmiselle. Kahdella tavalla Hän puhuu ihmiselle; yöllä, ihmisen nukkuessa syvässä unessa, Jumalan henki puhuu ihmisen hengelle, kääntääkseen ihmisen pois pahasta teosta ja varjellakseen häntä ylpeydeltä. Mutta jos ihminen unohtaa Jumalan, niin Hän puhuu toisella tavalla; silloin Jumala nuhtelee ihmistä kivussa ja tuskassa. Ihminen unohtaa helposti Jumalan, kun hän on rikas ja menestyy elämässä, ja silloin Jumala muistuttaa häntä siitä, että Hän on kaiken takana, ja että Jumalaa tulee kaikesta kiittää. Tuskalla ja kivulla tahtoo Jumala ihmistä opettaa.»

Tämä on karmakäsityksen toinen puoli. Karma ei ole vain sokea luonnonlaki, vain mekaaninen tasapainon laki. Se tosin toimii ikään kuin mekaanisesti, mutta sen takana on tajunta ja viisaus, joka tietää minkä tähden tätä tasapainoa pidetään yllä. Se viisaus ja tarkoitus, joka karmalla on ihmisen suhteen, on siinä, että ihminen oppisi tuntemaan hyvän ja pahan, ja välttämään pahaa. Jos ihmisen toimista ja teoista ei seuraisi mitään, joka herättää hänessä tuskaa, niin ihminen ei tietäisi mitään hyvästä eikä pahasta; hän ei voisi oppia mitään pahan ja hyvän suhteen. Paha on sitä, että ihminen loukkaa luonnon lakeja ja menettelee Jumalan tahtoa vastaan. Mutta vaikka ihminen näin menettelee, niin hän ei tunne mitään pahaa tehneensä, ennenkuin tulee kärsimys ja sen mukana synnin tunto. Sillä tavoin ihminen vähitellen oppii tekemään eron hyvän ja pahan välillä.

Mutta koska ihmisen hengelle puhuu Jumalan henki, niin hän voi käsittää pahan laajemminkin. Ihminen, joka on

kulkenut eteenpäin hyvän tiellä, voi kertoa, mitä on todellinen hyvä. Ja kun ihminen käsittää todellisen hyvän, niin sen vastakohta ilmenee hänelle pahana, vaikka hän ei olisi sitä ennen kokenutkaan. Job näki syvemmälle kuin hänen kolme ystävänsä. Hän tunsu: »Minä en viisastu näistä kärsimyksistä. Minä en ole tehnyt pahaa, josta viisastuisin. Minä en tahdo enää tehdä mitään pahaa; minä tahdon vain hyvää. Tästä kärsimyksestä minä en viisastu, sillä tässä minä vain nousen Jumalaa vastaan.» Ja kun Jobin neljäs ystävä oli puhunut loppuun puhuttavansa, silloin Herra itse ilmestyi Jobille. Ja Herra puhui kauniita, korskeita, ylpeitä sanoja: »Kuule Job, jos sinä olet viisaampi kuin minä, niin opeta minua! Mutta missä sinä olit silloin, kun minä tämän maailman loin.» Herra puhuu tähän suuntaan äärettömän kauniisti ja ylpeästi, ja silloin Job nöyryty pelkästä ilosta. Ja hänen ilonsa oli siinä, että Herra itse tuli puhumaan hänelle, vaikka hän ei selitä mitään. On kuin Hän sanoisi vain: »Katso minua, miten suuri olen!» Ja Job nöyryty ja sanoo: »Korvakuulolta olin Sinusta vain ennen kuullut, mutta nyt minä olen nähnyt Sinut. Minä näen Sinun majesteettiutesi, ja Sinun edessäsi saattaa nöyrytyä sellainenkin mies, joka voi ylpeillä siitä, ettei hän ole koskaan mitään pahaa tehnyt. Minä nöyryyn; tee minulle mitä tahdot!»

Kirja päättyy sitten suurenmoisen kauniisti. Herra kääntyy sitten Jobin kolmen ystävän puoleen ja sanoo: »Te ette ole minua ymmärtäneet. Nöyrytkää nyt Jobin edessä, ja Job saa rukoilla puolestanne, ettei teille huonosti käy, koska te opetatte, että minä muka palkitsen ja rankaisen.» Ja Job rukoilee ystäviensä puolesta, ja silloin Herra kääntää Jobin kohtalon jälleen, ja Job saa takaisin kaksinkerroin kaiken, minkä oli menettänyt.

Kertomuksen alussa on kohta, johon jo aikaisemmin viitattiin, ja joka ansaitsee erikoista huomiota: siinä raotetaan hieman esirippua näkymättömään maailmaan. Kerrotaan,

kuinka Jumalan pojat kokoontuivat Herran eteen, ja heidän mukanaan tuli Saatana. Herra kysyy Saatanalta: »Mitä sinä olet tehnyt? – »Olen kuljeskellut maailmassa.» – »No, oletko pannut merkille minun palvelijani Jobin, miten hurskas hän on?» – »Onhan hänellä siitä palkkaakin, kunniaa ja menestystä!» – »Niinkö se onkin! Mene ja ota pois häneltä se kaikki, mutta älä koske hänen henkeensä.» – Tässä kuvauksessa Herran ja Saatanan keskustelusta ilmenee uusi pahan probleemin puoli. Me voimme kysyä: »Miten on tämä kertomus ymmärrettävä? Onko olemassa Saatana; onko yleensä maailma niin rakennettu, että on oikeutettua koetella meitä, miten paljon me kestämmme pahaa ja kärsimystä?»

Kun silmämme ovat menneet auki näkymättömään maailmaan ja me katselemme sitä pitäen tätä kuvausta mielessämme, ymmärrämme, mitä kirjan kirjoittaja on tarkoittanut. Me huomaamme, että tuo Herra on Logoksen edustaja ja tarkoittaa samaa kuin »Karman Herrat». Jumalan pojat, jotka tulevat Herran eteen neuvottelemaan, ovat täydellisiä olentoja, mestareita, jotka ovat kokoontuneet neuvottelemaan siitä, voisiko Job tulla otetuksi heidän joukkoonsa. He ovat nähneet, kuinka Job koko elämällään huutaa: »Ottakaa minut, minulla ei ole enää mitään pahaa karmaa; minä voin jo palvella hyvää!» Ja Jumalan pojat neuvottelevat keskenään sen johdosta. Mutta mikä on sitten tuo Saatana, ja mitä tekemistä hänellä on tuossa neuvottelussa? Kuinka Saatana voi osallistua mestarien Valkoisen Veljeskunnan neuvotteluun. Tässä meidän eteemme tulee syvä okkultinen mysteeri, pahan mysteeri. Saatana on ihminen, joka on mennyt pitkälle mustassa magiassa. Hän on ihminen, joka on rakastanut Jumalan vastustamista, mutta on silti kehittänyt älyään niin, että hänestä on tullut todellinen maagikko korkeammassa merkityksessä, maagikko, joka on suuttunut Jumalan luomaan maailmaan. Hän on ylpeä, mutta hänessä on

kuitenkin jokin merkillinen siemen; hänen ylpeydessään on jalo siemen. Hän on musta maagikko, joka äkkiä kääntyy. Hän on kehityksessään tullut kohtaan, jossa hän äkkiä huomaa, että Jumala on sittenkin suurin. Jobin kirja kuvaa Saatanalla olentoa, joka kauan vastustettuaan Jumalaa, yht'äkkiä näkeekin Jumalan suuruuden ja päättää: »Minä palvelen Sinua!» Ei ole suurempaa iloa, kuin että Saatana kääntyy.

Meillä on vanhassa intialaisessa kirjallisuudessa kuvaus tällaisesta Saatanan kääntymyksestä. Ikivanha runoelma »Raamajaana», joka allegorisessa muodossa kertoo valkoisen ja mustan magian taistelusta vanhalla Atlantis-mantereella, loppuu tällaiseen kuvaukseen. Runossa edustaa valkoisia maagikoita kuningas Raama, jota vastaan velhojen kuningas Raavana kaikin keinoin taistelee, mutta lopuksi kuitenkin apinakuningas Hanuumanin vaikutuksesta kääntyy ja luopuu pahan palvelemisesta. Runo kertoo, kuinka Raavalta kysyttiin – kun hän oli tehnyt tuon päätöksen: »Minä käännyn!» – miten hän tahtoo nousta. »Sinä saat valita kahden tavan välillä: joko seitsemän elämän kärsimyksissä ja suurissa ponnistuksissa aina palvelen hyvää, tai sitten kolmessa elämässä.» – »Mitä minun silloin pitää tehdä, jos minulla on mahdollisuus kolmessa elämässä nousta?» – »Sinun pitää tehdä samaa kuin ennen kääntymistäsi, kerätä päällesi paha ja esiintyä viettelijänä, mutta nyt toisenlaisin motiivein kuin ennen. Ennen teit sitä huonoista motiiveista, teit paha pahan tähden, että saisit nauraa ihmisille, jotka kärsivät, mutta nyt saat näytellä pahan hengen osaa ja tulla itse pilkatuksi!»

Tämä Raamajaanan kuvaus on sanatarkasti tosi. Saatana on olento, joka on nöyrytnyt Jumalan edessä, mutta jonka tulee ottaa päälleen ihmiskunnan pilkka, kirous ja vaino, ja sillä tavalla olla myös ihmiskunnan auttaja. Tuossa neuvottelussa siis Karman herrat ja Jumalan pojat yhdessä Saatanan kanssa päättivät, että Jobia on koeteltava ennen kuin

hänet voidaan vihkiä. Jobin on näytettävä, että hän säilyttää itsensä kaikissa vaihteluissa, ja hänen on opittava tuntemaan, että hyvä ja paha ja kaikki vastakohtat ovat ainoastaan ulkonaisia muutoksia, ja etteivät ne koske keskustaan, sisäiseen ihmiseen. Job on minä, joka on puhdistunut kaikesta, mikä on persoonallista, mutta joka ei vielä ole Valkoisen Veljeskunnan jäsen. Ns. neljäs vihkimys tekee ihmisestä Valkoisen Veljeskunnan tietoisin jäsenen, ja silloin hän alkaa kulkunsa mestariutta kohti. Silloin hänet pannan viimeiselle koetukselle, ristille, ja hän tuntee Jobin tavalla, ettei hän ole itse siihen syypää, hän ei ole itse sitä ansainnut. Job ei ollut vielä saavuttanut ylönousemuksen kirkkautta; hän ei vielä ollut ratkaissut sitä mysteeriä, joka tekee persoonallisuuden kuolemattomaksi ja jumalaiseksi. Neljännessä vihkimyksessä tulevat ihmisen ylle kaikki kärsimykset; koko hänen vanha karmansa kootaan yhteen, niin että hän saa tuntea kaikkea tuskaa; heikkous tulee hänen ylleen, mutta siinäkin hänen tulee säilyttää oma itsensä. Tätä samaa kuvaa evankeliumin kertomus Jeesuksesta Getsemanessa. Job voitti itsensä; hän pysyi omana itsenään kaikessa heikkoudessa, tuskassa ja kärsimyksessä, ja siksi hän saavutti kuolemattomuuden ja tasapainon, kun Herra Jumala hänelle ilmestyi.

Jobin kirjassa kuvataan ihmisen suurinta tuskaa, jonka lävitse hänen täytyy kulkea, ennenkuin hän voi nousta ylös kirkkauteen ja kuolemattomuuteen.